

KANCELARIA SENATU

STAŁY PRZEDSTAWICIEL KANCELARII SENATU
PRZY UNII EUROPEJSKIEJ

Europejskie dziedzictwo kulturowe

W dniach 19 i 20 listopada 2018 r. odbyło się międzyparlamentarne spotkanie komisji Parlamentu Europejskiego (PE) i Parlamentów narodowych poświęcone Europejskiemu Dziedzictwu Kulturowemu. W konferencji wzięło udział 41 parlamentarzystów z 22 parlamentów narodowych państw członkowskich UE, jak również Bośni i Hercegowiny, Czarnogóry, Kosowa, Macedonii, Serbii oraz Turcji.

Senat RP reprezentowali senatorowie:

Jerzy FEDOROWICZ - przewodniczący Komisji Kultury i Środków Przekazu,

Jan Maria JACKOWSKI - zastępca przewodniczącego Komisji.

W spotkaniu wzięła również udział poseł **Anna WASILEWSKA**.

Pierwszego dnia odbyły się trzy panele dyskusyjne: „Kultura i tożsamość”, „Ochrona, konserwacja i renowacja dziedzictwa kulturowego” i „Dziedzictwo kulturowe i edukacja”, natomiast drugiego dnia odbyła się sesja plenarna poświęcona dyskusjom panelowym.

Prowadzący panel „**Ochrona, konserwacja i renowacja dziedzictwa kulturowego**”, w którym brali udział senatorowie, Mircea DIACONU, wiceprzewodniczący Komisji Kultury i Edukacji PE, zaznaczył, że kultura pozostaje w kompetencjach państw członkowskich i niemożliwe jest stworzenie jakiegokolwiek dyrektywy europejskiej na ten temat. Zwrócił uwagę, że UE może wydawać jedynie zalecenia, ale to do parlamentów narodowych należy władza w tym zakresie. Dodał, że istnieje wiele

możliwości współpracy europejskiej w tej dziedzinie. Zaproponował, aby w czasie panelu skupić się na długoterminowych strategiach ochrony europejskiego dziedzictwa i Europejskim Roku Dziedzictwa Kulturowego (ERDK).

Erminia SCIACCHITANO, z Dyrekcji generalnej ds. edukacji, młodzieży, sportu i kultury **Komisji Europejskiej**, przedstawiła cele i założenia ERDK oraz przyszłe działania Komisji w zakresie dziedzictwa kulturowego.

Wyjaśniła, że celem ogłoszenia roku 2018 Europejskim rokiem dziedzictwa kulturowego, którego motto brzmi: „Nasze dziedzictwo: tu przeszłość spotyka się z przyszłością”, było zachęcenie jak największej liczby ludzi do odkrywania europejskiego dziedzictwa, jak również wzmocnienia poczucia przynależności do wspólnej, europejskiej przestrzeni kulturowej w obliczu wyzwań w obecnej epoce cyfryzacji, jak i problemów z przekazaniem dziedzictwa młodym pokoleniom. Zwróciła uwagę, że zgodnie z danymi Eurobarometru 84% respondentów uważa, że dziedzictwo kulturowe jest dla nich ważne, a 82% czuje się dumnie z zabytków, dzieł sztuki lub tradycji swoich regionów. Poinformowała, że w ciągu roku w całej Unii Europejskiej i pozostałych krajach, gdzie obchodzony jest Rok (Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Gruzja, Islandia, Norwegia, Serbia, Szwajcaria oraz Ukraina), zorganizowanych zostało ponad 11 tys. wydarzeń kulturalnych, w których wzięło udział ponad 6,2 mln uczestników. Wydarzenia te finansowane były przez programy Horyzont2020, Erasmus+, unijne fundusze strukturalne i spójności. Konferencja zamykająca ERDK odbędzie się we Wiedniu w dniach 6-7 grudnia 2018 r., a poprzedzi ją mająca się odbyć w Wenecji w dniach 22-23 listopada 2018 r. konferencja „Pielęgnowanie Dziedzictwa”, której celem jest promocja debaty publicznej nt. działań unijnych w obszarze dziedzictwa kulturowego.

Zaznaczyła, że w kolejnych latach Komisja Europejska, wraz z innymi instytucjami takimi jak Rada Europy czy UNESCO chce zrealizować dziesięć długoterminowych projektów pod kątem realizacji założeń ERDK. Dotyczą one:

- Współpracy z systemem oświaty w celu zaznajomienia dzieci i młodzieży z najcenniejszymi miejscami i tradycjami Europy;
- Adaptacji obiektów historycznych do nowych potrzeb oraz włączenie elementów dziedzictwa kulturowego do odpowiedzialnej turystyki;
- Ochrony dziedzictwa oraz zwalczania przemytu dóbr kultury;

- Kształcenia w tradycyjnych zawodach i wykorzystania nauki w ochronie dziedzictwa.

Mauro FACCHINI, dyrektor ds. programu COPERNICUS w Dyrekcji generalnej ds. Rynku wewnętrznego, przemysłu, przedsiębiorczości i mśp, **Komisji Europejskiej**, opisał możliwe wykorzystanie satelitów w ochronie dziedzictwa kulturowego.

Oceńił, że realizowany przez Komisję Europejską program Copernicus, który został uruchomiony prawie dwadzieścia lat temu do obserwacji Ziemi pod kątem monitorowania środowiska naturalnego i bezpieczeństwa, ma wiele zastosowań cywilnych, w tym takich, które służą ochronie dziedzictwa kulturowego. Szczególnie chodzi o wykorzystanie wysokiej rozdzielczości obrazów pochodzących z satelity Sentinel 2, który jest częścią programu Copernicus. Dzięki tym zdjęciom satelitarnym można uzyskać informacje o takich zjawiskach oddziałujących na dziedzictwo kulturowe jak zanieczyszczenie powietrza, powodzie i inne katastrofy naturalne, wylesienie i inne skutki zmian klimatycznych czy działalność siatek przemysłowych. Dzięki zdjęciom można też ocenić skalę zniszczeń zabytków w obszarach objętych konfliktami zbrojnymi, co miało miejsce podczas wojny w Syrii i Iraku.

René MARTINS, z Dyrekcji generalnej ds. Badań naukowych i Innowacji **Komisji Europejskiej**, skupił się na wykorzystaniu nowych technologii w konserwacji zabytków. Oceńił, że konserwacja zabytków przypomina medycynę, gdzie konserwator jest lekarzem, zabytek pacjentem, konserwacja operacją, a materiały renowatorskie lekarstwem. Podkreślił wagę i rezultaty wykorzystania badań i innowacji w programach konserwatorskich, które Unia Europejska finansuje poprzez program Horyzont 2020. Całkowite finansowanie wykorzystania nanotechnologii, zaawansowanych materiałów, biotechnologii w konserwacji dziedzictwa kulturowego wynosi 45 mln euro. Opisał też dwa projekty konserwacyjne: [Nanocathedral](#) oraz [Innovaconcrete](#).

W czasie debaty Reinhard PISEC, z **austriackiego Bundesratu** zwrócił uwagę na zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego wynikające z braku regulacji i nadzoru. Jako przykład podał niekontrolowane wyburzanie dziewiętnastowiecznych pałaców w Wiedniu z myślą o budowie nowych projektów deweloperskich oraz budowę wysokich budynków w historycznym centrum miasta. Jego zdaniem wynika to z agresywnej polityki inwestycyjnej deweloperów, ale również z braku właściwego

nadzoru, bo w Austrii jest tylko jeden organ odpowiadający za ochronę tysięcy zabytkowych obiektów.

Félix MONTES JORT, z **hiszpańskiego Senatu**, powiedział, że musi istnieć równowaga między ochroną dziedzictwa w miastach i na obszarach wiejskich, które też posiadają zabytki i tradycje ważne dla europejskiego dziedzictwa kulturowego. Dodał, że należy inwestować w ludzi mieszkających na tych obszarach, bo w przeciwnym razie niedługo będziemy mieli zabytki, ale nie tradycji i zwyczajów z powodu wyludnienia obszarów wiejskich.

Marta María RIVERA DE LA CRUZ, z **hiszpańskiego Kongresu Deputowanych**, zwróciła uwagę na zagrożenia dla dziedzictwa wynikające z braku wykwalifikowanej kadry konserwatorskiej. Powiedziała, że w wyniku trzęsienia ziemi w Murcji ucierpiało wiele zabytków, a ich renowacja jest prawie niemożliwa, bo Hiszpania nie dysponuje konserwatorami, którzy mieliby odpowiednie kwalifikacje. Innym zagrożeniem jest jej zdaniem zanikanie starych rzadkich zawodów, takich jak tkactwo.

Senator **Jerzy FEDOROWICZ** [powiedział](#), że Polska posiada wysokiej klasy specjalistów od renowacji zabytków i pomaga w tym zakresie innym krajom, również niebędącym członkami UE, takim jak Ukraina. Poinformował, że w maju 2018 r. w ramach Europejskiego roku dziedzictwa kulturowego odbyła się w Warszawie konferencja „Odbudowa światowego dziedzictwa - wyzwania”, w której wzięło udział ponad 200 konserwatorów. Przyjęła ona Rekomendację Warszawską w sprawie odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego, której adresatami są m.in. Bank Światowy, Komitet Światowego Dziedzictwa i UNESCO. Zwrócił uwagę, że tylko mówiąc o kulturze i edukacji można przekonać ludzi do wartości prawdziwych, co jest ważne biorąc pod uwagę, jaka panuje sytuacja na świecie.

Liliana SBÎRNEA, z **rumuńskiego Senatu**, podkreśliła ważną rolę europejskich funduszy strukturalnych w renowacji zabytków. Zwróciła jednak uwagę, że należy zmienić jeden z warunków uzyskania funduszy. Chodzi o wymóg dostępności odrestaurowanych zabytków dla publiczności po restauracji, co jest trudne w przypadku budynków administracji publicznej.

Kyriakos HADJIYIANNI, z **cypryjskiego parlamentu**, powiedział, że Komisja Europejska powinna stworzyć spis zabytków korzystając z technologii cyfrowych. W razie

zniszczenia zabytku w wyniku katastrof naturalnych pozwoliłoby to wiernie odrestaurować, czy nawet odbudować zabytek.

Fotios PAPOULIAS, z Dyrekcji generalnej ds. Środowiska **Komisji Europejskiej**, powiedział, że istnieje wiele wzajemnych połączeń między zasobami kulturowymi a obszarami objętymi ochroną przyrody, szczególnie w kontekście Natury2000. Często obiekty kulturowe leżą blisko obszarów chronionych, co rodzi potencjał turystyczny, rekreacyjny i może przyczynić się do tworzenia miejsc pracy. Z kolei wspólne zarządzanie wybranymi zasobami dawać efekty synergii.

Oriol FREIXA MATALONGA, z biura **UNESCO**, podkreślił, że jego organizacja jest strategicznym partnerem Unii Europejskiej, z której instytucjami ściśle współpracuje, a w szczególności z wieloma departamentami Komisji Europejskiej. Współpraca dotyczy dziedzictwa kulturowego, kreatywności i zwalczania przemytu dóbr kultury. Zwrócił uwagę, że UNESCO jest jednym z partnerów ERDK, a biuro organizacji w Brukseli brało aktywny udział w pracach grupy „*Voices of Culture and Heritage*”, która skupia organizacje kulturalne, powołanej w celu pomocy przy wdrażaniu ERDK na poziomie europejskim.

Maria Augusta SANTOS, z **portugalskiego parlamentu**, powiedziała, że w Portugalii prowadzone są kompleksowe prace nad konserwacją dziedzictwa kulturowego we współpracy z uniwersytetami i laboratoriami. Jednym z projektów jest restauracja twierdzy w Peniche. Zwróciła uwagę, że potrzebny jest udział UE w renowacji zabytków. Jej zdaniem UE powinna inicjować działania i koordynować zarządzanie projektami konserwatorskimi.

Dimitrios SEVASTAKIS, z **greckiego parlamentu**, zwrócił uwagę, że zabytki powinny być bliżej obywateli, którzy powinni móc z nimi obcować. Jeśli jednak będą bardziej dostępne, będą narażone na kradzież, co w Grecji jest problemem z uwagi na nagromadzenie obiektów o wartości historycznej.

Raphaël GERARD, z **francuskiego Zgromadzenia narodowego**, powiedział, że w Francji istnieje rejestr dziedzictwa architektonicznego, a inwestorzy muszą uzyskać opinię architekta w razie budowy w pobliżu obiektów zabytkowych. Jego zdaniem problemem jest utrzymanie odrestaurowanych obiektów. Rząd finansuje projekty związane w dziedzictwem w mniejszych miastach, które tracą mieszkańców, aby zwiększyć atrakcyjność tych ośrodków.

Snežana PAUNOVIĆ, z **serbskiego parlamentu**, zaapelowała o powstrzymanie systematycznego niszczenia dziedzictwa kulturowego w Kosowie, w tym prawosławnych cmentarzy, cerkwi i klasztorów. Dodała, że dzieje się to przy bierności międzynarodowych sił pokojowych. O niszczeniu dziedzictwa kulturowego mówił też Kyriakos HADJIYIANNI, z **cypryjskiego parlamentu**, który powiedział, że władze okupacyjne północnego Cypru nie dbają i niszczą kościoły.

Przemawiając po raz drugi senator **Jacek FEDOROWICZ**, [powiedział](#), że to spotkanie powinno doprowadzić do wymiernych skutków w postaci nawiązania współpracy i wymiany doświadczeń. Zwrócił uwagę, że Polska, która skorzystała bardzo na wejściu do UE, sama teraz pomaga innym państwom takim jak Ukraina, a jako przykład takiej współpracy podał konserwację sztandaru Mazepy, który jest unikatowym przykładem sztuki tkackiej z XVII w. Podkreślił, że należy zwracać uwagę na właściwe wykorzystanie środków unijnych przeznaczonych na konserwację przez państwa członkowskie i dodał, że Polska bardzo skorzystała w poprzednich perspektywach finansowych ze środków UE, przeznaczonych na konserwację zabytków. Zwrócił uwagę, że korzystna byłaby wymiana doświadczeń jeśli chodzi o szczegóły finansowania konserwacji zabytkowych obiektów. Oceniał, że kwestia edukacji kulturowej zależy od zarządzania ośrodków kultury w najmniejszych jednostkach samorządu.

Mircea DIACONU kończąc pierwszy dzień obrad powiedział, że rolą parlamentarzystów jest promowanie kultury i dbanie o jej finansowanie, bo zazwyczaj jest ona nisko na liście priorytetów budżetowych.

W drugim dniu konferencji, 20 listopada 2018 r., odbyły się debaty podsumowujące panele dyskusyjne z poprzedniego dnia.

Petra KAMMEREVERT, przewodnicząca Komisji Kultury i Edukacji Parlamentu Europejskiego, zwróciła uwagę, że integracja gospodarcza nie jest wystarczającym spoiwem dla państw UE, ale może się nim stać kultura, niebędąca priorytetem politycznym, wskazując drogę przezwyciężenia kryzysu tożsamości UE. Nie może jednak być wykorzystywana jako medium szowinizmu, wyobcowania i szerzenia nienawiści.

Silvia COSTA, włoska posłanka do Parlamentu Europejskiego, członek Komisji, podsumowała pierwszy panel „**Kultura i tożsamość**”. Powiedziała, że w jego trakcie podkreślano złożoność tożsamości europejskiej, która jak palimpsest zawiera różne treści. Przenikają się w niej wymiary lokalny, regionalny i narodowy, ale również religijny i świecki. Do tych treści nawiązywało przesłanie inicjatywy bicia w dzwony w dniu 21 września 2018 r., aby uczcić Międzynarodowy Dzień Pokoju. Zwróciła uwagę, że kultura i tożsamość powinny być używane w zgodzie z wartościami europejskimi i nie powinny być traktowane jako narzędzie do szerzenia nienawiści. W kontekście starań Kosowa o członkostwo w UNESCO podkreśliła wagę pojednania. W sesji zabrało głos pięcioro prelegentów.

Sneška QUAEDVLIEG-MIHAILOVIĆ, sekretarz generalna Europa Nostra mówiła o misji organizacji, którą jest ochrona dziedzictwa kulturowego poprzez wyznaczanie standardów współpracy i wymiany doświadczeń oraz stymulowanie działań. Jej zdaniem należy odejść od narodowej narracji w nauczaniu historii i dziedzictwa kulturowego na rzecz podejścia europejskiego. Organizacja była wraz z niemieckimi organizacjami dziedzictwa kulturowego współautorem tzw. Berlińskiego wezwania do działania, inicjatywy zaprezentowanej w Berlinie w czerwcu 2018 r. w ramach ERDK. Celem inicjatywy jest m.in. opracowanie europejskiego planu działania na rzecz dziedzictwa i uznanie go za priorytet w europejskich politykach.

Margarida MANO, z portugalskiego parlamentu, za ważne uznała promowanie nauki języków w tym, mniejszościowych i regionalnych UE. Jej zdaniem pomaga to postrzegać rzeczywistość innych obywateli z ich perspektywy i lepiej się komunikować wewnątrz Unii. Zwróciła uwagę, że chociaż jęz. portugalskim mówi 10 mln ludzi w UE, to jest to szósty najczęściej używany język świata, którym włada ponad 250 mln ludzi, a ponadto jest to najczęściej używany język na południowej półkuli. Zwróciła uwagę, że należy dążyć do wielojęzyczności w UE, tak aby jej obywatele mówili w co najmniej dwóch językach obcych, a ich naukę rozpoczynali już w wieku przedszkolnym.

Camelia GRAVILĂ, z rumuńskiej Izby Deputowanych, mówiła o zmieniającej się sytuacji gospodarczej w państwach członkowskich wymuszającej transgraniczną mobilność zawodową ludzi młodych i wpływie tego zjawiska na ich tożsamość. Studiując czy pracując za granicą są otwarci na nowe prądy i idee, a jednocześnie są narażeni na ryzyko powierzchownego zrozumienia otaczającej ich nowej kultury, co

może prowadzić do braku akceptacji i problemów z adaptacją. Z drugiej strony odczuwają lojalność kulturową wobec własnego kraju i regionu. Jej zdaniem właściwym rozwiązaniem jest edukacja międzykulturowa oparta o szeroko rozumiane europejskie dziedzictwo kulturowe.

Dragana KOSTIĆ, z serbskiego parlamentu, skupiła się na niszczeniu dziedzictwa kulturowego, które nazwała kulturowym ludobójstwem. Zwracała uwagę na los prawosławnej architektury sakralnej w Kosowie i Metochii, która jest systematycznie niszczone przez Albańczyków. Stwierdziła, że w związku z tymi działaniami, perspektywa członkostwo Kosowa w UNESCO jest nie do zaakceptowania.

Alberto GUTIÉRREZ ALBERCA, hiszpańskiego senatu, mówił, że Europa potrzebuje czegoś więcej niż zniesienie roamingu i dostępu do funduszy spójności, które chociaż ważne nie dają poczucia wspólnoty. Tłumaczył, że budowanie tożsamości europejskiej nie jest łatwe, ale nie powinno budzić obaw o rozwodnienie tożsamości narodowych. Przykładem budowania tożsamości jest historia wiodącej do Santiago de Compostela drogi św. Jakuba, która miała początkowo charakter religijny, a obecnie jest również szlakiem turystycznym przyciągającym turystów z całej Europy. Poza aspektem duchowym i krajoznawczym generuje on również rozwój gospodarczy terenów, przez które przebiega.

W czasie debaty zabrało głos dziewięciu mówców. Arunas GILUNAS, z litewskiego sejmu, zachęcał do odwiedzin Wilna i Kowna. Dimitrios SEVASTAKIS, z greckiego parlamentu, apelował o utrzymanie dotychczasowej wysokości funduszy spójności pod kątem utrzymania dotychczasowego finansowania kultury dziedzictwa kulturowego. Vesna BELIKOVIĆ, z chorwackiego parlamentu, opisała przebieg ERDK w swoim kraju. Dominique BILDE, francuska poseł do Parlamentu Europejskiego i członek Komisji Kultury i Edukacji, mówiła o zjawisku wykupowania zabytków przez zamożnych inwestorów spoza UE. Ma ono negatywne konsekwencje dla francuskich zabytków, czego przykładem jest wykupienie przez chińskich inwestorów tanim kosztem zamków w departamencie Żyrondy i ich przebudowa bez zachowania dotychczasowego stylu. Ismajl KURTHESI, z kosowskiego parlamentu, zapewniał, że Kosowo gwarantuje ochronę dziedzictwa kulturowego wszystkim mniejszościom.

Mircea DIACONU, wiceprzewodniczący Komisji Kultury i Edukacji opisał przebieg drugiego panelu konferencji: „**Ochrona, konserwacja i renowacja dziedzictwa kulturowego**”. Podczas tej sesji wystąpiło pięciu prelegentów.

Susan CORR, przewodnicząca Europejskiej konfederacji organizacji konserwatorskich, opisała prace jej organizacji i jej cele. Należy do nich promocja zawodu konserwatora-restauratora zabytków, wzmocnienie roli zawodu w stosunku do innych podmiotów w ochronie dziedzictwa kulturowego i wyznaczanie działań i współpracy na poziomie europejskim. Opisała przebieg procesu konserwacji i zwróciła uwagę na zachowanie granic konserwacji zabytku, po przekroczeniu których zabytek przestaje być zabytkiem. Mówiła również o wytycznych jej organizacji i współpracy z Radą Europy.

Kyriakos HADJIYIANNI, z cypryjskiego parlamentu, powiedział, że niszczenie dziedzictwa kulturowego, do którego dochodzi w czasie konfliktów zbrojnych jest zbrodnią wobec tożsamości. Dodał, że często umyślnemu niszczeniu zabytków przez państwo islamskie w Syrii i Iraku towarzyszyło ich plądrowanie i grabież dóbr kultury. Nielegalnemu handlowi i przemytowi ma przeciwdziałać podpisana w 2017 r. w Nikozji Konwencja Rady Europy ws. przestępstw wobec ochrony dóbr kultury, która musi być ratyfikowane przez kolejne rządy. Mówca zaapelował też o wywarcie międzynarodowej presji na Turcję, która od 1974 r. okupuje północny Cypr, gdzie niszczone są prawosławne kościoły, klasztory i cmentarze. Podkreślił znaczenie ucyfrowienia zabytków pod kątem ich ewentualnej restauracji przy wykorzystaniu programu Horyzont 2020.

Radu-Cosmin PREDA, z rumuńskiej Izby Deputowanych, powiedział, że w jego kraju obchody ERDK zbiegły się z 100. rocznicą zjednoczenia Rumunii, której towarzyszy szereg uroczystości.

Dodał, że w Rumunii obchody ERDK mają charakter wielokulturowy z uwagi na wielojęzyczny i wieloetniczny charakter kraju. Podkreślił, że jego kraj gwarantuje mniejszościom etnicznym ochronę tożsamości poprzez udostępnienie środków do realizacji jej potrzeb. Zapowiedział, że prezydencja rumuńska będzie przykładła wagę do realizacji unijnych strategii w dziedzinie kultury. Zwróci też uwagę na wdrożenie dyrektywy z 2014 r. ws. zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z terytorium państw członkowskich.

Irena STEFOSKA, z macedońskiego parlamentu, powiedziała, że dziedzictwo kulturowe pełni ważną rolę w jej kraju, bo definiuje wieloetniczny charakter państwa i daje możliwości interpretacji. Zwróciła uwagę, że państwa muszą zdecydować, czy dziedzictwo kulturowe ma być ciężarem i luksusem, czy też potrzebą. W zależności od tego albo będzie pewnym produktem, albo zostanie włączone do życia codziennego. Opowiedziała też o pracy komisji kultury, która kieruje pod kątem zachowania dziedzictwa miasta Ohryda.

Senator **Jerzy FEDOROWICZ** [powiedział](#), że rolą kultury jest pokazanie, jak pokonywać wyzwanie. Dodał, że to w dużej mierze dzięki kulturze Polska odzyskała wolność po 123 latach niewoli, a stało się to dzięki pracy artystów takich jak Mickiewicz, Słowacki, Sienkiewicz, Chopin i Reymont. Z kolei twórczość m.in. Kieślowskiego i Wajdy przyczyniła się do bezkrwawego wyjścia z komunizmu. Zwrócił uwagę, że kultura nie może stać się medium przemocy, ksenofobii, nietolerancji i rasizmu. Kultura powinna stać się spoiwem Unii Europejskiej, bo gospodarka to za mało, a w wymiarze międzynarodowym kultura europejska powinna promować w świecie zintegrowaną Europę. Podziękował Europie za fundusze, dzięki którym udało się zbudować takie centra kultury w Polsce jak Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku czy Narodowe Centrum Muzyki we Wrocławiu. Powiedział, że nie należy pytać, co Europa może zrobić dla nas, ale co my możemy dać Europie. Wyjaśnił, że Polska bardzo pomaga innym państwom w konserwacji zabytków, a przykładami są renowacja sztandaru Mazepy, Złotych Wrót Ławry Kijowskiej, prace polskich restauratorów i konserwatorów w amfiteatrach w Bitoli, Ohrydzie, Prilepie i Skopie. Poza tym w Polsce odbywa się wiele festiwali promujących różne kultury, w tym żydowską i kultury pogranicza. Na zakończenie zacytował wiersz Kazimierza Wierzyńskiego „Początek”.

W debacie wzięło udział dziewięciu mówców.

Luigi GALLO, z **włoskiej Izby Deputowanych**, powiedział, że sektor kultury okazał się odporny na kryzys gospodarczy, przynajmniej jeśli chodzi o miejsca pracy, bo w najtrudniejszych latach kryzysu tj. 2008-2010 zatrudnienie w sektorze wzrosło o 0,7% podczas gdy w całej gospodarce spadło o 1,4%. Dodał, że dziwi brak wspólnego modelu kulturowego unii państw, które zdecydowały się prowadzić wspólną politykę

gospodarczą, dziwi również większa troska więzy budżetowe niż o dziedzictwo kulturowe.

Reinhard PISEC, z **austriackiego Bundesratu**, powiedział, że rok 2018 to nie tylko Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego, ale również 100. rocznica utworzenia republiki Austrii, której stolica będzie gospodarzem konferencji zamykającej ERDK. Jego zdaniem to dobra okazja, aby przestrzec przed utratą przez Wiedeń, którego architektura w 60% jest barokowa, statusu światowego dziedzictwa UNESCO w konsekwencji działań deweloperów.

Felix FONTES FORT, z **hiszpańskiego Senatu**, podkreślał rolę dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich oraz potrzebę ochrony tradycji, rzadkich zawodów oraz krajobrazu.

Julie WARD, posłanka do PE z Grupy Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów, członek Komisji Kultury, odnosząc się do wcześniejszych wypowiedzi zaznaczyła, że też jest aktorką i pisarką, ale od kiedy zasiada w Parlamencie nauczyła się haiku, bo bliższa jest jej sztuka krótkich wypowiedzi. Powiedziała, że uczestniczyła we wrześniu 2018 r. w Krakowie w konferencji nt. żydowskiego, miejskiego dziedzictwa kulturowego i docenia prace wolontariuszy. Tak samo jak trzeba docenić poświęcenie dyrektora i konserwatora zabytków w Palmyrze, Khaleda al-Asaada, zamordowanego przez dżihadystów za ochronę zabytków. Dzięki temu, że opracował trójwymiarowa makietę, możliwe będzie odbudowanie tego starożytnego miasta.

Teuta XAHXIU, z **kosowskiego parlamentu**, powiedziała, że Kosowo jest państwem szanującym mniejszości i chroniącym wieloetniczne dziedzictwo kulturowe. Zaapelowała do Serbii o nieblokowanie starań Kosowa o członkostwo w UNESCO i o zwrot archiwów.

Vesna BEDEKOVIĆ, z **parlamentu chorwackiego**, mówiła o odbudowie zniszczonych w czasie wojny zabytków. Dodała, że dzięki pomocy unijnej i międzynarodowej udało się odbudować większość zniszczeń.

Bogdan ZDROJEWSKI, członek Komisji, zwrócił uwagę na kwestie finansowania kultury na poziomie europejskim. Zaznaczył, że na początku kadencji parlamentarzyści wnioskowali do Komisji Europejskiej o uelastycznienie zasad finansowania projektów kulturalnych, ale zamiast tego wprowadzono ograniczenia kwotowe i dotyczące przedmiotu inwestycji. Podkreślił, że wymaga to zmian.

Dragana KOSTIĆ, z **serbskiego parlamentu**, opowiedziała o serbskich projektach ochrony i promowania dziedzictwa dot. średniowiecznych monarchów serbskich i turystyki wysokiej jakości. Zaapelowała do Kosowa o ochronę prawosławnego dziedzictwa kulturowego, które jest niszczone.

Sabine VERHEYEN, niemiecka posłanka do Parlamentu Europejskiego z Europejskiej Partii Ludowej, a zarazem członek Komisji Kultury podsumowała trzeci panel: **„Dziedzictwo kulturowe i edukacja”**, który się odbył pierwszego dnia obrad. W jego trakcie Komisja Europejska przedstawiła prezentacje nt. uczenia się przez całe życie oraz Planu działania na rzecz dziedzictwa kulturowego. Parlamentarzyści debatowali nt. programów: Horyzont 2020, Kreatywna Europa, Erasmus +, które mogą wspomóc programy szkolne realizujące Plan działania. Innymi tematami były dobre ramy prawne, wykorzystanie wolontariatu i wykorzystanie synergii między Planem działania a edukacją. Zwracano uwagę, że należy zwiększyć wagę kultury w nauczaniu kosztów nauk ścisłych.

W czasie sesji zabrało głos pięcioro prelegentów:

Nicole GESCHÉ-KONIG, z Wolnego Uniwersytetu w Brukseli, opowiedziała o badaniu nt. ewentualnych synergii między edukacją a działaniami w zakresie dziedzictwa kulturowego. Wyniki ankiety pokazały, że istnieją duże różnice w postrzeganiu edukacji i dziedzictwa i istnieje organów zajmujących się zarówno dziedzictwem, jak i edukacją. Nie ma kompleksowej strategii nauki dziedzictwa kulturowego i jest ono wykorzystywane w sytuacjach awaryjnych w przypadku braku innych treści w edukacji. Natomiast istniejące inicjatywy mają charakter krótkoterminowy. Występują możliwe synergije, ale są niewystarczające. W wyniku badania powstały rekomendacje, które dotyczą wprowadzenia elementów dziedzictwa do programów szkolnych, tak aby były kluczowymi komponentami w procesie uczenia się. Inne propozycje to stworzenie europejskiego glosariusza kultury, dziedzictwa, sztuki i edukacji, wymiana dobrych praktyk i informacji, szkolenia, zapewnienie finansowania oraz budowanie silnych relacji długoterminowych.

Raphaël GÉRARD, z francuskiego Zgromadzenia Narodowego, poinformował, że Francja wzorem Włoch wprowadziła program upowszechniania kultury wśród młodzieży. Zgodnie z nazwą *Pass Culture* jest swojego rodzaju wejściówką do kultury, bo pozwala urodzonym w 2000 r. brać odpłatnie udział w koncertach, wystawach,

kursach artystycznych, czy chodzić do teatru przy wykorzystaniu aplikacji na smartfony. Karnet jest wart 500 euro. Jego zdaniem pozwoli to ludziom pozyskać szerszą tożsamość. Dodał, że o tym, aby nie utożsamiać się tylko ze swoją dzielnicą czy regionem, rozmawiał prezydent Macron z mieszkańcami Mollenbeku podczas wizyty w Brukseli, która miała miejsce tego samego dnia co spotkanie międzyparlamentarne.

Maria Augusta SANTOS, z portugalskiego parlamentu, powiedziała, że dziedzictwo jest filarem tożsamości narodowej, a jego nauczanie powinno zostać uznane za wspólne zadanie Europy, bo bez niego przyszłe pokolenia stracą swoją narodową i europejską świadomość. Podkreśliła, że kultura nie jest wysoko na liście priorytetów Europy, ale to powinno się zmienić. Dodała, że potrzebna jest zmiana polityki edukacyjnej, tak aby szkoły bardziej zaznajamiały uczniów z dziedzictwem kulturowym wykorzystując przy tym nowe technologie cyfrowe. Dzięki cyfryzacji dziedzictwo kulturowe Europy powinno być bardziej dostępne dla każdego. Powiedziała, że w czasie globalizacji nie ma kultur zamkniętych dlatego z jednej strony potrzebne są narodowe plany wspierania czytelnictwa i kinematografii, a z drugiej dialog międzykulturowy i szacunek dla odmienności.

Emrullah IŞLER, z tureckiego parlamentu, skupił się na związkach swojego kraju z UE i ochronie dziedzictwa kulturowego przez Turcję. Powiedział, że jego rząd jest gotowy rozpocząć kolejny dział negocjacji akcesyjnych, ale niestety zostały one zablokowane ze względów politycznych. Podkreślił, że Turcja jest stroną wielu konwencji dot. ochrony dziedzictwa i aktywnie walczy z przemytem dóbr kultury. Zdecydowanie też potępia niszczenie zabytków. Powiedział, że w Turcji otomańskiej świątynie wszystkich religii współistniały pokojowo, a po jego upadku często były niszczone z powodu nacjonalizmu. Dodał, że Turcja dąży, aby świątynie wszystkich religii na jej terytorium były otwarte do celów turystycznych i religijnych.

W czasie debaty zabrało sześćmówców.

Marie - Louise O'DONNELL, z irlandzkiego senatu, wezwała instytucje europejskie i państwa członkowskie do promocji dziedzictwa i sztuki w codziennym życiu i dodała, że tylko muzyka, literatura, poezja, sztuki wizualne mogą przywrócić Europie jej wartości.

Poseł **Anna WASILEWSKA**, powiedziała, że edukacja w oparciu o dziedzictwo kulturowe powinna rozpoczynać się w młodym wieku, najlepiej w szkole

podstawowej. Powinna mieć przystępny charakter i być interesująca, a dobrym przykładem są gry miejskie, które kształtują nawyk zainteresowania zabytkami. Taka edukacja jest też korzystna dla rodziny, bo pozwala rodzicom i dzieciom spędzać czas razem. Podkreśliła, że takie działania przyczynia się do ochrony dziedzictwa i promowania tożsamości lokalnej i szeroko pojętej europejskiej.

Julie WARD, członek Komisji Kultury, powiedziała, że należy uczyć się przez całe życie, co dotyczy też dziedzictwa kulturowego. Poinformowała, że jako pierwsza posłanka Parlamentu Europejskiego wzięła udział w stażu dla polityków w muzeum Bonnefantem w Maastricht w ramach programu organizowanego przez Sieć europejskich organizacji muzealnych. Celem stażu było przybliżenie politykom wyzwań stojących przed muzeami.

Dimitrios SEVASTAKIS, z **parlamentu greckiego**, zwrócił uwagę na związek zabytków z urbanistyką i dodał, że w Atenach przy każdych robotach drogowych odkrywa się elementy starożytnych budowli. Jego zdaniem takie obcowanie z dziedzictwem kulturowym w życiu codziennym jest też formą edukacji i powinno być bardziej uwzględnione w programach edukacyjnych.

Dominique DILDE, francuska posłanka do PE z Grupy Europa Narodów i Wolności, członek Komisji Kultury, zwróciła uwagę na niszczenie architektury religijnej, która jest nieodzowną częścią europejskiego dziedzictwa kulturowego. Przywołała przykład kościoła franciszkańskiego w Vandoeuvre-lès-Nancy, w jej okręgu wyborczym, który ma zostać sprzedany amerykańskiej sieci barów szybkiej obsługi specjalizującej się w daniach z drobiu. Innym przykładem to niszczenie prawosławnych obiektów religijnych w Kosowie i ataki na prawosławnych pielgrzymów je odwiedzających.

Luigi GALLO, z **włoskiej Izby Deputowanych**, powiedział, że w Europie należałoby dążyć do stworzenia wspólnego modelu pedagogicznego i dodał, że jest do tego podstawa w art. 165 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Model ten powinien uwzględniać na europejskim dziedzictwie kulturowym.

Obrady zakończyło wystąpienie **Tibora NAVRACSICSA**, komisarza ds. edukacji, kultury, młodzieży i sportu. Oceniał, że spotkanie było dobrą okazją do refleksji nad Europejskim Rokiem Dziedzictwa Kulturowego, jak również sformułowania wizji przyszłości, w której dziedzictwo kulturowe pełni centralną rolę. Podziękował posłom do

Parlamentu Europejskiego za wsparcie inicjatywy i zapewnienie budżetu, a parlamentarzystom z państw członkowskich za przybliżenie wydarzeń Roku wyborcom. Przypomniał, że w 11,5 tys. imprezach zorganizowanych w ramach ERDK wzięło udział ponad 6 milionów osób, a osiem tysięcy projektów uzyskało jego logo. Podkreślił, że jednym z celów było przybliżenie dziedzictwa ludziom młodym poprzez pilotażową inicjatywę DiscoverEU. Dzięki temu projektowi uruchomionemu przez Komisję Europejską latem 2018 r. 15 tys. młodych Europejczyków otrzymało darmowe bilety kolejowe i może poznać Europę, jej dziedzictwo kulturowe i poczuć się Europejczykami. Inną ważną inicjatywą roku był portal *Story Maps* opracowany przez Wspólne Centrum Badawcze Komisji, który zdaniem komisarza daje łatwy dostęp do informacji nt. inicjatyw UE, takich jak znak dziedzictwa europejskiego czy *Europeana*, w których skład wchodzi ponad 50 mln dzieł sztuki, książki z ponad 3,5 tys. instytucji z całej Europy. Poinformował, że dotychczas *Story Maps* przyciągnęły 15 tys. użytkowników.

Komisarz powiedział, że dzięki tym inicjatywom wzrosło przywiązanie obywateli do europejskiego dziedzictwa kulturowego i wspólnej europejskiej przestrzeni. W ten kontekst wpisuje się pomysł bicia w dzwony w obchodzony 21 września Międzynarodowy Dzień Pokoju. W tym roku tego dnia w 14 państwach członkowskich UE bito w dzwony w kościołach, ratuszach i innych budynkach. Zdaniem Navracsicsa związana z biciem w dzwony symbolika pozwala przekazać mówiącym różnymi językami ludziom uniwersalne przesłanie pokoju i nadziei na przyszłość. W ten sposób ludzie widzą swoją tożsamość lokalną, regionalną i narodową w kontekście europejskim. Podkreślił, że jest to ważne obecnie, gdy w Unii jest dużo napięć, bo trzeba przypominać, że więcej Europejczyków łączy niż dzieli.

Podziękował Parlamentowi za wsparcie kwotą 800 tys. euro pilotażowego projektu stworzenia map co najmniej 1,5 tys. żydowskich cmentarzy w pięciu wybranych państwach (Grecja, Słowacja, Litwa, Mołdawia i Ukraina). Podkreślił, że jest to ważna inicjatywa, bo cmentarze te stanowią jeden z elementów europejskiej historii. Parlament popiera też promocję innowacyjnych modeli biznesowych dla historycznych budynków będących w rękach prywatnych. Tylko możliwość odpowiedniego zarabiania na sobie zapewni tym budynkom, przyszłość, co jest tym bardziej ważne, że w rękach prywatnych w Europie pozostaje aż 40% zabytków.

Zwrócił uwagę, że skuteczne działanie wymaga finansowania, dlatego Komisja Europejska zamierza w następnych ramach finansowych zwiększyć budżet programu Kreatywna Europa do 1,85 mld euro.

Komisarz zaznaczył, że po zakończeniu ERDK, dziedzictwo kulturowe musi pozostać priorytetem europejskiej polityki. Służyć temu będzie przedstawiona w maju br. propozycja Nowego europejskiego programu na rzecz kultury. Jej podstawą jest Plan działania na rzecz dziedzictwa kulturowego, który Komisarz przedstawi podczas oficjalnego zamknięcia ERDK w Wiedniu w dniu 7 grudnia 2018 r. Określi on polityczną spuściznę ERDK i harmonogram przyszłych prac pod kątem zachowania i promocji europejskiego dziedzictwa kulturowego.

Oprac. W. Kuźma